

Un model exhaurit a termini mitjà: L'Europa dels estats

written by Lluís Busquets | 26 de novembre de 2017

La crisi catalana, en contra del que s'ha dit, ha fet una bona ferida al marc mental europeu; en no voler-ho reconèixer, resulta més gran i tot del que sembla. El passat 13 d'octubre Jean-Claude Juncker, el luxemburguès president de la Comissió Europea, es va treure la careta i va declarar que a Europa no li interessa que les comunitats nacionals arribin a la seva majoria d'edat: serien massa i no es podrien governar, va dir. No va afegir el que deixava entendre: no es podrien governar com ell creu que cal fer-ho. (Maneflejant-les). I qui era ell per definir el futur de la història d'Europa? Pobra Europa: a més d'un club d'interessos i d'un apartheid migratori, resulta que també, segons Juncker, ha de ser una presó de nacions. (És més fàcil governar un país des d'una dictadura, sense participació dels ciutadans, que des d'una democràcia, cert. També és més fàcil governar una Europa de vint que no pas d'una cinquantena de països, oi, Sr. Juncker?) D'altres capparees es van acabar de treure la careta i van dir que no es podia donar veu a les nacions empresonades dins Europa (no ho van dir amb aquestes paraules, esclar): podrien sortir respostejadors d'Escòcia a Còrsega, de Sicília a Alsàcia. Si volen un llistat de totes les nacions empresonades a Europa, el trobaran al "Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i Nacionals" (CIEMEN: C/ Rocafort 242,bis-BCN): en van fer un mapa i tot.

Però, sortosament, el Sr. Juncker no té raó. El món avança per períodes històrics caracteritzats per un sistema econòmic i social, un conjunt de normes i principis jurídics, filosòfics i culturals que determinen uns valors i uns comportaments. Són el marc mental de cada època. Els marxistes saben que el cristianisme superà la societat esclavista. Una societat feudal formada per *oratores, bellatores i laboratores* (homes

dedicats a la pregària, a la guerra i al camp, com volia Juan Manuel), deixà pas d'altres models mentals, a nous sistemes econòmics i socials. La Reforma luterana, de la qual hem celebrat els 500 anys, passà d'una instància religiosa inicial –la voluntat sincera de Luter de reformar l'Església– a esdevenir un problema polític, social i econòmic, que donaria pas al Renaixement. Max Weber a *L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme* exposa l'oposició entre l'Europa del nord i l'Europa mediterrània com a origen del conflicte. La primera maldava per superar el feudalisme, vivia de les mines de ferro i de carbó, era individualista, estalviadora (“el temps és diner”), austera i, reclosa a casa pel clima, cercava tota mena de rendiments, materials i espirituals (“Si dónes diners a Roma per construir el Vaticà indulgències–, et salves”). L'Europa mediterrània, no pressionada pel clima, vivia a la plaça i al carrer, no cercava rendiments, era menys austera i treballadora, obeïa més epidèrmicament i feia passar el propi benestar per davant de necessàries restriccions. La doctrina de Luter quallà i s'escampà perquè, vist que les obres no justifiquen ningú, prenién un sentit arreligiós, això és, laic. Aquest principi de laïcitat era ben acceptat pels prínceps alemanys, perquè els permetia desvincular-se tant de Roma com de l'Imperi. D'aquí a la Pau d'Augsburg (1555), a la desfeta del Sacre Imperi Romanogermànic, a la guerra dels 30 anys –la primera gran guerra europea– i a la pau Westfàlia (1648), que canvià el mapa d'Europa i marcà l'inici de l'era moderna, el final del feudalisme i el naixement de l'estat-nació i de les relacions internacionals.

Els models històrics s'exhaureixen perquè els elements sobre els quals s'han construït en una generació, en d'altres deixen de ser vàlids. Si avancem una mica, entorn de 1785 es produí a Europa una crisi fortíssima que arruïnà collites i bestiar. França, a causa d'una població més gran i una monarquia estàtica, ho patí més que ningú. Però començava a tenir una burgesia activa, que reaccionava intel·lectualment (enciclopedisme) i pugnava contra l'immobilisme de les

institucions. El 1789 va fer la revolució, la qual no finalitzà fins al 1815 amb el Congrés de Viena. Va acabar amb el despotisme il·lustrat i amb l'aristocràcia terratinent i s'emparà de noves energies, l'electricitat i el vapor, que aviat causarien la revolució industrial. D'aquella crisi, si no va néixer, va acabar de quallar del tot el nostre sistema capitalista actual, basat en una estructura que el sustenta: l'estat. Un estat vinculat a unes fronteres, a una estructura política més o menys democràtica, a un concepte de territori unitari identificable amb nació, al poder de maneflejar l'economia, sobretot des de la crisi de 1929, la Gran Depressió. L'estat donava per descomptat que la unitat de tot el conjunt de la població havia de progressar d'acord amb el seu ritme, cosa que implicava unió, cohesió, lleialtat, igualtat, plena ocupació, protecció. Malauradament, els acords de Saltsjobaden de 1938 – a la perifèria d'Estocolm, on es van reunir representants sindicals i empresaris i van esbossar un model de conveni col·lectiu que substituïria el legislador– van deixar les coses clares: al centre, l'estat; a una banda, la burgesia i el capital; a l'altra, el proletariat i el treball. Els obrers van garantir la pau social i la remissió de les vagues obreres a canvi que els seus sindicats esdevinguessin socis respectats. El nou model d'estat s'engegà després de la II Guerra Mundial, i l'esquema funcionà en un escenari de Guerra Freda, quan el treball era necessari per generar PIB. A mitjans dels 80 començà a fer figa...

Avui és sabut –i confirmat per un estudiós com Santiago Niño Becerra– que la majoria de PIB d'Europa (i també en el continent asiàtic i americà) s'està produint en molts escassos llocs. Si a això hi afegim que la tendència post global de tot el planeta és que es concentren en oligopolis activitats productives, financeres i de serveis, resulta que l'estat es dilueix en pro de l'eclosió de grans corporacions centrades en escassos llocs.

Arribats aquí, la crisi catalana podria haver obert marcs

mentals de referència. Espanya, o almenys les institucions europees, podien haver fet de motors d'aquest canvi, defensant-lo, afavorint-lo. No ha estat així. Els estats europeus han defensat la seva posició com la noblesa va defensar els seus interessos en plena revolució francesa. I s'hi van fer la pell, com –temps al temps–les velles estructures dels estats se li faran.

Davant d'un concepte d'estat superat, esgotat, exhaurit –i no és cap tema ideològic ni polític–, ningú no podrà parar el procés de canvi de certes comunitats com la catalana –i potser la bavaresa, la llombarda i d'altres–, cercant més productivitat, millor eficàcia, un benestar més compartit, una disponibilitat de recursos més virtuosa, una dinàmica comunicativa digital de xarxes, superant l'anquilosi estatal. Santiago Niño Becerra –no pas suspecte d'optimisme, capaç de dir que Catalunya ja en tenia prou amb un pacte fiscal com el de Gernika– escrivia a L'Econòmic del passat 12-XI: “Catalunya serà la primera zona, regió, comunitat, clúster, a aconseguir l'autogovern: la independència?, potser. Després vindran altres zones d'altres llocs...” La ciutadania, tant la que s'ha sentit favorable com la contrària al procés, voldrà superar l'anquilosi d'uns estats disminuïts a favor del propi benestar. Sobretot si la crisi torna a despuntar, com diuen alguns pronòstics, el 2018. És cosa sabuda (i ho admet fins i tot Rajoy) que si Catalunya agafa un refredat, Espanya emmalalteix de pulmonia.

Si Espanya continua tractant Catalunya com una regió tipus Friül, ja no serà suficient ni tan sols un pacte fiscal semblant al basc. Aquest marc mental ha quedat superat per l'evolució dels esdeveniments. La República tot just proclamada s'anirà implementant atemàticament. La crisi catalana ha palesat que l'Europa dels estats ha quedat superada a favor de l'Europa de les nacions. Ho suggerí el Papa a l'UNESCO el 1980: “... *vetllin per aquesta sobirania fonamental que posseeix cada nació en virtut de la seva pròpia*

cultura. Protegeixin-la com la nineta dels seus ulls per al futur de la gran família humana. Protegeixin-la! No permetin que aquesta sobirania arribi a ser presa de qualsevol interès polític i econòmic". Això encara ho han d'entendre els senyors Juncker i Rajoy. A l'ONU, el 1995, Joan Pau II afirmà el dret de ser i d'existir de les nacions: "Pressupòsit dels altres drets d'una nació és certament el seu dret a l'existència: ningú, doncs –ni un estat, ni una altra nació ni una organització internacional– no pot pensar legítimament que una nació no sigui digna d'existir".

Els estats, superats pels conglomerats empresarials situats en llocs estratègics, cada vegada més disminuïts en els seus poders, sucumbiran enfront d'aquests llocs i interessarà a aquests oligopolis un poder més proper i transparent, el de les nacions. I Europa, li agradi o no al Sr. Juncker, esdevindrà una confederació de nacions. Catalunya inclosa.